

worden mij telkens weer verrassende vergezichten geopend en verrassende wegen gewezen, ook voor de rechtsvinding. Wanneer ik, mij voor dit ogenblik beperkende tot het boek Deuteronomium, daarin lees, dat er drie vrijsteden zullen zijn, maar dat dit aantal uitgebreid zal moeten worden, naar mate het grondgebied van Israël groter wordt;³⁸ wanneer ik daarin aantref de regel: unus testis, nullus testis³⁹, één getuige, geen getuige; wanneer ik kennis neem van de regelingen omtrent de dienstplicht,⁴⁰ dan is dat een richtingaanwijzer bij het vinden van recht in concrete situaties van vandaag.

Voor de Christen jurist is er uiteraard geen nevenschikking tussen rechtsbeginselen, geweten en bijbelse openbaring. De twee eerste zijn aan de laatste ondergeschikt; zij gelden slechts, indien en voor zover zij de toets van de laatste kunnen doorstaan.⁴¹

Rechtsvinding — het is een overbodige constatering, maar het kan soms wijs zijn ook het overbodige te constateren — is geen monopolie van Christenen. Evenmin komen Christenen in het werk der rechtsvinding per se tot een andere oplossing dan degenen, die zich niet Christen noemen. Samenwerking van vele jaren met juristen van allerlei levensovertuiging heeft mij voortdurend tot de verheugende ervaring gebracht, dat het oordeel over wat goed recht zou zijn, in vele gevallen overeenstemde. Hoe dit mogelijk is, kan naar mijn overtuiging niet verstandelijk verklaard worden. Ook ten aanzien hiervan is voor mij verhelderend geweest het slot van het boek van Berkhof, *De mens onderweg*. Berkhof zegt daar: „Door de intrede van het heil valt de mensheid voor Gods aangezicht uiteen in drie groepen: de geheiligden, de zich verhardenden en de onwetenden. Dit geschiedt „voor Gods aangezicht”. Het is ons niet gegeven de scheidslijn tussen de eerste en de tweede groep te trekken noch die tussen de tweede en de derde groep. Deze scheiding wordt ons verkondigd, als waarschuwing opdat wij ons niet zouden verharden en als troost, dat ook de onwetenden niet buiten Christus staan.”⁴²

Volstrekt rekening houdende met het door Berkhof geponeerde „voor

³⁸ Deuteronomium 19 : 1–13.

³⁹ Deuteronomium 19 : 15.

⁴⁰ Deuteronomium 20 : 1–9.

⁴¹ Over het vraagstuk van de zgn. „biblische Weisung” bestaat heel wat naoorlogse literatuur. Men zie daarvoor S. Gerbrandy t.a.p. passim, waaraan toe te voegen, *Der Weg von der Bibel zur Welt*, een uitgave van de studiefaculteit van de Wereldraad van Kerken, Zürich 1948.

⁴² Den Haag 1960, blz. 118.